

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Görsel Kullanımının Yeterlik Düzeyi

Sufficiency Level of Visual Use In 5th Grade Social Studies Textbooks

Betül İHSANOĞLU¹, Yeliz ÇELEN²

¹Öğrenci., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, betulihsanoglu@gmail.com,

 0009-0004-7574-7077

²Dr. Öğ. Üyesi., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, yelizcelen@hotmail.com,

 0000-0002-7991-4790

Araştırma makalesi/ Research Article

Geliş: 11.03.2023

Kabul: 06.07.2023

Yayın: 15.07.2023

İhsanoğlu B., & Çelen, Y. (2023). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki görsel kullanımının yeterlik düzeyi, *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 142-166.
<https://doi.org/10.46762/mamulebd.1263785>

İhsanoğlu B., & Çelen, Y. (2023). Sufficiency level of visual use in 5th grade social studies textbooks. *Maarif Mektepleri International Journal of Educational Sciences*, 6(2), 142-166.
<https://doi.org/10.46762/mamulebd.1263785>

Öz

Ders kitapları belirli bir dersin öğretim programına uygun olarak belli bir seviyedeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanan, incelenen ve Millî Eğitim Bakanlığı'na onaylanarak kullanıma sunulan temel ders araçlarından biridir. Ders kitaplarında görsellerin doğru şekilde kullanılması, öğrencilerin öğrenme mesajlarını açık şekilde algılamalarına yardımcı olmaktadır. Görsel öğeler kullanılırken metinle görselin birbirini desteklemesi, metinle destekleyen görselin arasına ilgisiz metin ya da görsellerin konulmaması, metin ve görselin yakınlık ya da uzaklığının ders kitabında uygun şekilde ayarlanması öğrencilere verilen mesajın doğru olarak algılanmasını kolaylaştıracaktır. Bu çalışmada ilköğretim 5. Sınıflarda ders kitabı olarak kullanılan E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve MEB yayınları 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabının görsel açıdan incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında kullanılan resimlere yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman incelemesi olarak belirlenmiştir. Çalışma evrenini Millî Eğitim Bakanlığı'nın da onayladığı Sosyal Bilgiler Ders

Kitapları oluşturmaktadır. İncelenen sosyal bilgiler ders kitaplarında; “Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?”, “Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?”, “Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?”, “Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?”, “Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?”, “Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?”, “Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü bulunmakta mıdır?”, “Ünitedeki kullanılan resimler renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?”, “Ünitede kullanılan resimler somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?”, “Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?”, “Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?” ölçütleriyle analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda ders kitaplarının görsel olarak eksikleri olmakla birlikte yeterli olduğu ve çok az sayıda görsel kullanım hatası yapıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Görsel tasarım, ders kitabı, görsel, resim, metin

Abstract

Textbooks are one of the basic was conducted to reveal the cognitive structures of secondary school students regarding the concept of the Silk Road through the Word Association Test (WAT). The research was carried out in the scanning model. The word association test prepared for the research was used as a data collection tool. The students were asked to write the first words that came to their minds about the key concept of the Silk Road in the word association test within the time given to them. The study group of the research consisted of 277 secondary school students studying in Ankara and Şanlıurfa provinces in the 2019-2020 academic year, that are selected by maximum diversity sampling. Of these students, 141 are from Ankara and 136 from Şanlıurfa, 96 of them are 6th grade, 86 7th grade and 95 8th grades. As a result of the research, the words obtained related to the concept of the Silk Road were examined in detail by tabulating, and conceptual networks were created in line with the cut points determined by considering the repeated words. In the research, 305 different words for the concept of Silk Road were produced by secondary school students. The most repeated word among these words was "China" (f=108). Other words that followed this word and were repeated many times were "road" (f=102) and "trade" (f=99). In addition, the most repeated word in 6th grades was "China" (f=47), while in 7th grades the most repeated word was "road" (f=38), while in 8th grade it was "trade" (f= 54). When the words produced by the students about the Silk Road and their frequencies were examined, it was seen that the words in which commercial relations and transportation came to the fore were derived. In addition, there was no difference in the comparison between the application class levels. It was observed that similar answers were given in terms of quality in all classes.

Keywords: Visual design, textbook, visual, picture, text

Giriş

Bir eğitim kurumunun bireyler için sağladığı, milli eğitimin ve eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm etkinlikleri içine alan uygulamalara eğitim programı adı verilmektedir (Varış, 1996). Eğitim programı öğrenme isteği içinde olan bireye, okul içinde ve dışında planlanmış etkinlikler yoluyla öğrenme yaşantıları düzeneği sunarak hedeflenen kazanımları edinmelerini sağlamaya aracılık etmektedir (Demirel, 2007; Tan, 2005). Eğitim programının bu işlevini yerine getirmesinde ders kitapları da eğitimin her kademesinde kullanılmakta

ve öğretmenlerin derslerini sistemli ve düzenli bir şekilde öğrenciye aktarmasında etkili olmaktadır (Erkılıç ve Can, 2018). Günümüzde her ne kadar teknolojinin gelişimine bağlı olarak ders materyalleri çok çeşitlenmiş ve geliştirilmiş olsa da eğitimde istenilen amaçlara ulaşabilmek için ders kitapları temel araç olarak kullanılmaya devam edilmektedir (Seguin, 1989).

Ders kitapları, belirli bir dersin öğretim programına uygun olarak belli bir seviyedeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanan, incelenen ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca onaylanarak kullanıma sunulan temel ders araçlarından biridir (Gülersoy, 2013). Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] Ders Kitapları Yönetmeliğinde ders kitabı, *"her türlü ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulması uygun görülen, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserler"* şeklinde tanımlanmaktadır (Ders Kitapları Yönetmeliği, 2006). Ders kitapları, öğretmenlerin derslerini planlamasına yardımcı olmakta ve konuları tekrar edip pekiştirmelerinde de önemli bir role sahip olmaktadır. Bu yönüyle de ders kitapları öğrencilerin derse olan ilgi ve dikkatlerini artırmakta ve formal öğrenme ortamları dışında da onlara rehberlik etmektedir (Şahin, 2014). Ders kitapları öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlar geliştirmelerinde de etkili birer araçtır (Mazlum ve Mazlum, 2016). Ders kitapları halen ders öğretim süreçlerinde en çok ihtiyaç duyulan eğitim öğretim materyali olma özelliğini korumakta ve eğitim programlarına göre içerikleri değişse de vazgeçilmezliğini korumaktadır (Kılıç ve Seven, 2002; Ulusoy, 2008). Tor (2003) tarafından yapılan araştırmaya göre, Türkiye'de ilköğretimin ikinci kısmındaki öğrencilerin ödevlerini yaparken en çok kullandıkları kaynak ders kitapları olmakta, bunu eğitim cd leri, yardımcı ders kitapları gibi farklı araç ve materyaller izlemektedir (Eşgi, 2005). Ders kitaplarının öğretmenler tarafından temel kaynak olarak tercih edilmesinin sebepleri arasında eğitim programına uygun olarak hazırlanması, öğretmenlerin ders organize etmelerini kolaylaştırması ve kullanımının rahat olması gelmektedir (Yanpar, 2005).

Ders kitapları öğrencilerin konuları anlamasına yardımcı olan bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ders kitapları etkili bir şekilde hazırlandığında öğrencileri okuduğunu sentezleme ve yeni bilgileri bu sentezlemeden yararlanarak yapılandırma konusunda desteklemektedir (Digisi ve Willett, 1995). Öğrencilerin ders kitaplarından istenilen düzeyde yararlanmasını sağlamak için ders kitaplarında birden fazla duyuya hitap eden etkinlik ve işlemlerin oluşturulması önem taşımaktadır. Bu bakımdan ders kitaplarını oluşturan bütün öğeler görevlerini yerine getirebilecek bütünlük ve yeterlikte olmalıdır (Uşun, 2006). Ders kitapları öğrencilerin konuyu daha iyi özümsemesi açısından sadece yazıyla değil yeterli görsellerle de desteklenmelidir. Ders kitaplarında kullanılan resimler, öğrencilerin soyut yapıları açıklamalarına yardımcı olmakta, görsel öğeler ise yorumlamayı ve hatırlamayı kolaylaştırarak öğrenme süreçlerini eğlenceli ve dikkat çekici hale getirmektedir (Wright, 1980). Ancak ders kitaplarının bu işlevini eksiksiz yerine getirebilmesi için içerik ve biçim açısından belirli ölçütlere göre hazırlanması, bir uzman grubu tarafından incelenmesi ve ilgili kurumlardan konuya ilişkin görüş alınması bir gerekliliktir (Gülersoy, 2013).

Ders kitaplarının ilgili kurumlarca değerlendirilmesi içerik analizi ve görsel öğeler olmak üzere iki boyutta incelenebilmektedir (Eşgi, 2005). Pektaş'a göre (2001), ders kitaplarının görsel öğeler bakımından değerlendirilmesi ihmal edilmiş ve gereksiz renk kullanımı, sıkışık yazı ve kalabalık sayfa gibi pek çok tasarım sorunu göz ardı edilmiştir. Kitap incelemeye ilişkin araştırmalar da sınırlı sayıda gerçekleştirilmiş, 'Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme' dersiyle birlikte bu alandaki nicel ve nitel çalışmaların sayısında bir artış gözlemlenmiştir (Ataman vd., 2001; Erkılıç ve Can, 2018).

Ders kitaplarını içeriğinin oluşturulması ve tasarımı öğrenci ve öğretmenlerin istenilen düzeyde bu araçlardan faydalanabilmesi için büyük önem taşımaktadır (Yalın, 1996). Yine bu kitaplarda görsel düzen, fiziksel yapı ve tasarım gibi alanlarda birtakım ilkelere riayet edilmesi bu araçların amaçlarına ulaşmasında önemli bir kriterdir (Nalçacı, 2011). Ders kitaplarında görsel öğelerin kullanılmasında renk, biçim ve perspektif gibi öğeler önem arz etmektedir. Doğru şekilde kullanılan renk unsurları, öğrencinin görsel bütünlüğü sağlamasına yardımcı olmakta ve öğrencinin psikolojisi üzerinde farklı etkilere sahip olmaktadır. Bu bakımdan ders kitaplarında renk kullanımına dikkat edilmeli, hangi renklerin öğrencide derinlik ya da uzaklık, hangi renklerin ise sıcaklık ve neşe hissi uyandırdığına dikkat edilmelidir (Kaptan ve Kaptan, 2004).

Ders kitaplarında görsellerin doğru şekilde kullanılması, öğrencilerin öğrenme mesajlarını açık şekilde algılamalarına yardımcı olmaktadır (İşler, 2003). Görsel öğeler kullanılırken metinle görselin birbirini desteklemesi, metinle destekleyen görselin arasına ilgisiz metin ya da görsellerin konulmaması, metin ve görselin yakınlık ya da uzaklığının ders kitabında uygun şekilde ayarlanması öğrencilere verilen mesajın doğru olarak algılanmasını kolaylaştıracaktır (Şahin, 2014). Gelişmiş ülkelerde de ders kitapları alanında uzman ekipler tarafından hazırlanmakta, Türkiye'de de öğrenci ile öğretmen arasında etkili bir iletişim aracı olan ders kitaplarının sahip olması gereken özellikler *Tebliğler Dergisinde* ayrıntılı olarak belirtilmektedir (Aktan ve Padem, 2013). Ancak yapılan çalışmalar ders kitaplarında basım, yazım ya da teknik boyutlar açısından pek çok sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Ceyhan ve Yiğit, 2004; akt. Yapıcı, 2004s; Kılıç ve Seven, 2002).

Belirli ölçütlere uygun olarak hazırlanan ders kitaplarından biri de Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarıdır. Sosyal bilgiler dersi ile kendi kültürel ve milli değerlerinin korunması konusunda hassas, sosyal hayatı anlayan ve karşılaşılabileceği sorunlara demokratik çözüm yolları arayan, global dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olabilen ve kamu faydasına düşünebilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002; MEB, 2005). Türk eğitim sisteminde sosyal bilgiler dersi gelişen ve değişen toplum içindeki insana odaklanmakta ve yurttaşlık eğitimi, milli ve manevi değerlerin aktarımı gibi konuların aktarımına yönelmektedir (Dönmez, 2003). MEB (2005) tarafından da sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin duyarlı birer vatandaş olmasının yanında insanlığın bir parçası olarak bazı görevleri olduğunu hatırlatan, onlarda milli bilinç ve sorumluluk duygusu

oluşturmayı hedefleyen çok yönlü bir derstir. Bu derse yönelik hazırlanan kitabın dersin öğretim amaçlarına uygun olarak geliştirilmiş olması ve istenik ölçütlere göre hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu nedenle bu araştırmada bu kitaplardan ikisinin görsel öğeler açısından öğretim süreci için uygunluğunun değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Bu araştırmada ilköğretim 5. Sınıflarda ders kitabı olarak kullanılan E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı ve MEB yayınları 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabının görsel açıdan incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında kullanılan görsel öğeler karşılaştırılmıştır. Bu amaç altında sosyal bilgiler ve diğer ders kitaplarının görsel öğeler açısından zenginleştirilmesi ve ders öğretim amaçlarına uygun hale getirilmesine ilişkin çalışmaların yapılmasının teşvik edilmesi istenmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

İlköğretim sosyal bilgiler dersi 5. Sınıf ders kitaplarındaki resimlerin görsel açıdan yeterliğini tespit etmek yapılan bu araştırma betimsel bir çalışma olup tarama modelinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından alan yazın taranarak hazırlanan ve ders kitaplarının görsel açıdan yeterliğini tespit etmek için kullanılan Görsel Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Sorular oluşturulduktan sonra ders kitabı değerlendirmesi çalışmalarında aktif olarak çalışan uzmanların görüşüne sunulmuştur. Bu kapsamda uzman görüşleri için uyum yüzdesi belirlenmiştir. Bu şekilde uyum yüzdesi 0.84 olarak bulunmuştur. Tavşancıl ve Aslan'a göre (2001) uyum yüzdesi .70'den fazla ise puanlayıcılar arası kodlamanın güvenilir olduğu düşünülmektedir.

Yapılan değerlendirmelerde uzmanlardan belirtilen ilkelere kısmen, evet ve hayır şeklinde üçlü likert ölçeğine uygun olarak cevap vermeleri istenmiş ve tablolar bu değerlendirmelere uygun olarak sunulmuştur. Bununla birlikte tablolar araştırmacıların ilgili ünitelere ilişkin doküman analizi bulgularıyla güçlendirilmiştir. Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi incelenecek dokümanlara ulaşma, anlama, verileri analiz edip yorumlama aşamalarından oluşan nitel bir araştırma tekniğidir. Bu yönüyle ele edilen sonuçlar

görsel tasarım alanında eğitim görmüş iki farklı alan uzmanına gösterilmiş ve uzlaşma oranı %80'nin altında olan görüşlerde uzmanların konu üzerinde tartışarak mutabık olmaları sağlanmıştır.

Veriler analiz edilirken uzman görüşlerini almak için kullanılan formlar üzerinde uzmanların mutabık kalmaları sağlanmış ve mutabık kalınan formlar tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmada her iki sosyal bilgiler ders kitabı bazında incelenmiş ve yapılan değerlendirmeler tablolar halinde sunulmuştur. Ders kitaplarının 1. Ünitesine ilişkin yapılan değerlendirmelere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. 1.Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

		Evet	Kısmen	Hayır
Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları			

E Kare Eğitim Yayıncılık	Ünite de konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X	
	Ünite de geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?		X
	Ünite de konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?	X	
	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
	Ünite de kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?		X
	Ünite de kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X
	Ünite de kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyumunda mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünite de kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 1 incelendiğinde, ders kitaplarının anılan ölçütler açısından uygunluk taşıdığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 1. Ünite de toplamda 37 resim kullanılmıştır. Ünite de bahsedilen konuyla ilgili yazılan metinler kullanılan resimlerle bağlantı kurularak pekiştirilmiştir. Geçen konu metinlerinin içerisinde sayfada bulunan resimler belirtilmiştir. Kitaplarda geçen metinlerde eşyaların görselleri eklenerek öğrencilerin daha önce bu kavram ya da eşyaları bilmiyor olması ya da konu işlenirken hatırlamakta zorluk çekmemeleri durumunda bu resimlerden faydalanmaları sağlanmış, öğrencilerin konuyu algılayabilmesi daha kolay hale getirilmek istenmiştir. Ünite de kullanılan resimler öğrencilerin yaşlarına uygundur. Ünite de kullanılan resimlerin netliği bir resim hariç yeterli düzeydedir. Sayfa 28'de bulunan görsel, tablodaki "Ünite de kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?" ölçütüyle ters düşmektedir. Kullanılan resim daha net olmalıdır Ünite de kullanılan resimlerde canlı renkler kullanılmış, görseller renk üstünlüğü bulunmayan, gerçek hayatla uyumunda bir resim hariç somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeydedir. Kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı renklerle karşımıza aynı şekilde çıkmakta olup; ünite boyunca kullanılan toplam 37 resim, 3 tablo, 3 şemaya bakıldığında görsellerin yeterli sayıda olduğu

	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	
	Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X	
	Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X	
E Kare Eğitim Yayıncılık	Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X
	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?	X	
	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?		X
	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 2 incelendiğinde, kitapların görsel kullanımı açısından genel olarak yeterli olduğu görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 2. Ünitede toplamda 51 resim kullanılmıştır. Ünitede bahsedilen konuyla ilgili yazılan metinler kullanılan resimlerle bağlantı kurularak pekiştirilmiştir. Ünitede kullanılan resimler öğrencilerin yaşlarına uygundur. Ünitede kullanılan resimlerin netliği bir resim hariç yeterli düzeydedir. Sayfa 57'de bulunan Nasrettin Hoca görselinde, renklerin canlılığı çok yüksek ve birbiriyle uyumlu değildir. Görselde kullanılan renkler sayfanın kalan kısmına göre çok parlak ve abartılıdır. Bu sebeple kullanılan resim, tablodaki "Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?" ölçütüyle ters düşmektedir. Kullanılan Nasrettin Hoca görseli

doğru renklerde kullanılmalıdır. Ünite boyunca toplam 51 resim, 3 tablo, 3 şema, 2 karikatür, 2 harita kullanılmış olup kullanılan görseller yeterli sayıdadır.

E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 2. ünite toplamda 63 resim kullanılmıştır. Ünite kullanılan resimler öğrencilerin yaşlarına uygundur. Ünite kullanılan resimlerin netliği bir resim hariç yeterli düzeydedir. Sayfa 44'te kullanılan 2.19 görseli, tablodaki "Ünite kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?" ölçütüyle ters düşmektedir. Kullanılan resim daha net olmalıdır. Sayfa 42'de bulunan 2.15 görselinde, renklerin canlılığı çok yüksek ve birbiriyle uyumlu değildir. Su kanalının rengi normalden çok daha abartılı mavi ve etrafındaki yeşil alan normalden çok daha abartılı yeşildir. Görselde kullanılan renkler sayfanın kalan kısmına göre çok parlak ve abartılıdır. Bu sebeple kullanılan resim, tablodaki "Ünite kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?" ölçütüyle ters düşmektedir. Kullanılan su kanalı görseli doğru renklerde kullanılmalıdır. Ünite boyunca toplam 63 resim, 11 tablo, 5 şema, 3 gazete haberi, 4 karikatür görseli kullanılmış olup kullanılan görsel sayısı yeterlidir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının 3. Ünitelerine ilişkin Değerlendirmelere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. 3. Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

		Evet	Kısmen	Hayır	
Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları				
		Ünite konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
		Ünite geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?		X	
		Ünite konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?			X
		Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
		Ünite kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?		X	
		Ünite kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X		
		Ünite kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?			X
	Ünite kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyumakta mıdır?	X			
	Ünite kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?		X		

	Ünite de kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	
	Ünite de konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X	
E Kare Eğitim Yayıncılık	Ünite de geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X	
	Ünite de konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X
	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
	Ünite de kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X	
	Ünite de kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X
	Ünite de kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünite de kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünite de kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 3 ve Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın 3. Ünitesi incelendiğinde toplamda 53 görsel kullanıldığı, sayfa 67'de bulunan 3.5 görselinin, yanlış açıdan çekildiği ve net olmadığı için öğrencilerin anlamasını zorlaştırdığı ve bu sebeple kullanılan resmin, tablodaki "Ünite de kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?" ve "Ünite de kullanılan resimler somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?" ölçütüyle ters düştüğü gözlemlenmiştir. Kullanılan resmin daha doğru bir açıdan anlaşılır bir şekilde çekilmesinin gerekli olduğu düşünülmekle birlikte, 53 resim, 2 tablo, 2 şema, 1 karikatür, 5 harita, 5 gazete haberi görselinin kullanıldığı ünitenin genel olarak verilen kriterleri taşıdığı görülmektedir.

E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın 3. Ünitesi incelendiğinde toplamda 55 resim kullanıldığı görülmüştür. Sayfa 102'de bulunan 4.11

karikatür görselinde, virüs hariç tüm renklerin mavi kullanılması, kitaptaki diğer tüm karikatürlerde insan teninin ten rengi olmasına rağmen bu karikatürde farklı bir renk kullanılması göze çarpan hususlardandır. Gerçek hayatta bir insanın ten rengi mavi olamayacağından kullanılan resmin, tablodaki “Ünitedeki kullanılan resimler renklerle gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?” ölçütüyle ters düştüğü görülmektedir. Kitapta ünite boyunca toplam 55 resim, 9 tablo, 4 şema, 7 gazete haberi, 6 harita görseli kullanıldığı ve kullanılan ve kullanılan tüm görsellerin yeterli sayıda olduğu görülmektedir. Kitapların 4. Ünitelerine ilişkin değerlendirmelere Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. 4.Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

		Evet	Kısmen	Hayır
	Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
	Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X		
Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları			X
	Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?			X
	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
	Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X		
	Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X		
	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?			X
	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X		
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X		
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X		

	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	
	Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X	
	Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?		X
E Kare Eğitim Yayıncılık	Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X
	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X
	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 4 ve doküman incelemesi sonuçları birlikte değerlendirildiğinde Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 4. Ünitede toplamda toplam 31 resim, 1 tablo, 1 şema, 15 karikatür görselinin kullanıldığı üniteye belirtilen hususlar dikkate alındığında göze çarpan bir husus olmadığı görülmüştür. E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı için de bu üniteye aynı durumun var olduğu 4. ünitede toplamda 31 resim, 10 tablo, 1 şema, 3 karikatür, 2 gazete haberi görseli kullanıldığı kitapta herhangi bir soruna rastlanmadığı gözlemlenmiştir. Ders kitaplarının 5. Ünitelerinin incelemelerine ilişkin değerlendirmelere Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. 5. Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

		Evet	Kısmen	Hayır	
Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları	Üniteye konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
		Üniteye geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X		
		Üniteye konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X	
		Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
		Üniteye kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X		
		Üniteye kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X		
		Üniteye kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?			X
		Üniteye kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyumakta mıdır?	X		
		Üniteye kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X		
		Üniteye kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X		
		Üniteye kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X		
		Üniteye konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
		Üniteye geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X		
		Üniteye konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?			X
		Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
Üniteye kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X				

E Kare Eğitim Yayıncılık	Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X
	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 5 ve doküman analizi çalışması bulguları birlikte incelendiğinde, Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 5. ünite toplamda 58 resim, 2 tablo, 2 şema, 7 karikatür görseli kullanıldığı ve bu görsellerin araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütlere uyduğu gözlemlenmiştir. E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda da 5. ünite 54 resim, 13 tablo, 3 şema, 2 gazete haberi, 1 harita görseli kullanılmış olup kullanılan görseller niteliklidir.

Sosyal bilgiler ders kitaplarının 6. Ünitelerinin değerlendirmelerine ilişkin bulgulara Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. 6. Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

	Evet	Kısmen	Hayır
Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X		
Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X	
Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X		
Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X		

Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X	
		Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X		
		Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X		
		Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X		
		Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X		
		Ünitede konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
		Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?		X	
		Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X	
		E Kare Eğitim Yayıncılık	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
			Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X	
Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X				
Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?			X		
Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X				
Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X				
Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X				
Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X				

Tablo 6 incelendiğinde, Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda kullanılan görsellerin araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütlere uygun

olduğu görülmektedir. 6. ünite boyunca toplam 28 resim, 2 tablo, 4 şema, 2 karikatür, 3 gazete haberi görseli kullanılmış olup, kullanılan görsellerin sayısı ve niteliği yeterlidir. E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı için de durum aynı olup ünite boyunca kullanılan toplam 28 resim, 8 tablo, 1 şema, 1 gazete haberi görselinin kullanımı kriterlere uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Ders kitaplarının 7. Ünitelerine ilişkin değerlendirmelere Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. 7. Üniteye ilişkin görsel değerlendirmeler

		Evet	Kısmen	Hayır	
Kitaplar	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları	Ünite de konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?	X		
		Ünite de geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X		
		Ünite de konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?		X	
		Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X		
		Ünite de kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X		
		Ünite de kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X		
		Ünite de kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?			X
		Ünite de kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X		
		Ünite de kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X		
		Ünite de kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X		
Ünite de kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X				
Ünite de konu hakkında yazılan metinlerle sayfa içerisinde kullanılan	X				

	görsellerin bağlantıları kurulmuş mudur?		
	Ünitede geçen konu metinlerinde sayfa içerisindeki resimlere değiniliyor mu?	X	
	Ünitedeki konu metinlerinde resim kullanılmadığında metnin anlamında bir değişiklik oluyor mu?	X	
E Kare Eğitim Yayıncılık	Ders kitaplarına koyulan resimler öğrencilerinin yaş aralığına göre midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerin netliği yeterli düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler canlı renklerden oluşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimlerde renk üstünlüğü (kayması) bulunmakta mıdır?		X
	Ünitedeki kullanılan resimlerdeki renkler gerçek hayatla uyuşmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler, somut ve öğrencilerin algılayabileceği düzeyde midir?	X	
	Ünitede kullanılan resimler gerçek hayatta da aynı şekilde karşımıza çıkmakta mıdır?	X	
	Ünitede kullanılan resimler yeterli sayıda mıdır?	X	

Tablo 7 incelendiğinde, incelendiğinde her iki ders kitabının da 7. ünitesinde kullanılan görsellerin belirlenen ölçütlere uygun olduğu ve yeterli sayıda kullanıldığı görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda 7. ünite toplamda 31 resim ve 1 şema kullanıldığı ve bu görsellerin nitelikli olduğu gözlemlenmiştir. E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda da 7. ünite toplamda 38 resim, 12 tablo, 2 şema, 1 karikatür görseli kullanıldığı ve kullanılan görsellerin araştırmacılar tarafında geliştirilen kriterleri sağladığı görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın toplamda 7. üniteden oluştuğu, 1. ünite 37 resim, 3 tablo, 3

şema; 2. ünite 51 resim, 3 tablo, 3 şema, 2 karikatür, 2 harita; 3. ünite 53 resim, 2 tablo, 2 şema, 1 karikatür, 5 harita, 5 gazete haberi görseli; 4. ünite 31 resim, 1 tablo, 1 şema, 15 karikatür; 5. ünite 58 resim, 2 tablo, 2 şema, 7 karikatür; 6. ünite 28 resim, 2 tablo, 4 şema, 2 karikatür, 3 gazete haberi görseli; 7. ünite 31 resim, 1 şema kullanıldığı görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı 5. Sınıf Ders Kitabı'nda 7 ünite toplamda 289 resim, 13 tablo, 16 şema, 27 karikatür, 7 harita, 8 gazete haberi görseli bulunmaktadır. Kitap kapağında sonra "İstiklal Marşı" ve "Gençliğe Hitabe" bulunmaktadır. İçindekiler bölümünden önce "Kitabımızı Tanıyalım" bölümü kullanılmıştır. Bu bölümde kitap içerisinde kullanılan simgeler tanıtılmıştır. Bu bölümden sonra "İçindekiler" bölümü koyulmuştur. İçindekiler bölümü kitapta toplamda 2 sayfadır. 1. ünite "Toplum İçinde Ben", 2. ünite "Ülkem, Kültürüm ve Tarihim", 3. ünite "Yaşadığımız Yer", 4. ünite "Teknoloji ve Yaşam", 5. ünite "Üretimden Tüketime", 6. ünite "Toplum İçin Çalışanlar", 7. ünite "Küresel İletişim" olarak adlandırılmıştır. Ünite kapakları 2 sayfada tek arka plan resmi olarak kullanılmıştır. 1. ünite 20, 2. ünite 26, 3. ünite 24, 4. ünite 20, 5. ünite 28, 6. ünite 15, 7. ünite 17 sayfadır. Ünitelerin sonunda 2 sayfa ünite değerlendirmesi vardır. Tüm üniteler ve ünite değerlendirmeleri bittikten sonra sırasıyla "Kronoloji", "Sözlük", "Cevap Anahtarı", "Kaynakça" bölümleri; "Türkiye Haritası" ve "Türk Dünya Haritası" haritaları koyulmuştur. Kitap toplamda 203 sayfadır. Ders kitabında resimler, tablolar, grafikler, şemalar, gazete haberi görselleri, haritalar, simgeler, karikatürler kullanılmıştır. Ders kitabındaki görseller genel olarak değerlendirildiğinde resimlerle konu bağlantılarının yeterli olduğu, metinler içindeki resim ve görsellerin öğrencilerin yaşına uygun nitelikte olduğu, resimlerin renklerinin net ve canlı olduğu, resimlerde renk kayması ve bozulması olmadığı, yanlış renk kullanımı bulunmadığı, kitapta somut ve anlaşılır, gerçeğe uygun ve yeterli düzeyde görsel kullanıldığı sonuçlarına varılmıştır. 7 ünite toplamda 4 hatalı görsel kullanımıyla karşılaştığı görülmüştür.

E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın toplamda 7. ünite 45 resim, 4 tablo, 2 şema, 3 gazete haberi görseli; 2. ünite 63 resim, 11 tablo, 5 şema, 4 karikatür, 3 gazete haberi görseli; 3. ünite 55 resim, 9 tablo, 4 şema, 6 harita, 7 gazete haberi görseli; 4. ünite 31 resim, 10 tablo, 1 şema, 3 karikatür, 2 gazete haberi görseli; 5. ünite 54 resim, 13 tablo, 3 şema, 1 harita, 2 gazete haberi görseli; 6. ünite 28 resim, 8 tablo, 1 şema, 1 gazete haberi görseli; 7. ünite 38 resim, 12 tablo, 2 şema, 1 karikatür görseli kullanıldığı görülmüştür. E Kare Eğitim Yayıncılık 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda toplamda 7 ünite 314 resim, 67 tablo, 18 şema, 8 karikatür, 7 harita, 18 gazete haberi görseli bulunmaktadır. Kitap kapağında sonra "İstiklal Marşı" ve "Gençliğe Hitabe" bulunmaktadır. Bu bölümden sonra "İçindekiler" bölümü koyulmuştur. İçindekiler bölümü kitapta toplamda 2 sayfadır. 1. ünite "Hep Birlikte Yaşıyoruz", 2. ünite "Tarihi ve Kültürel Değerlerimiz", 3. ünite "Çevremizi Tanıyalım", 4. ünite "Bilim, Teknoloji ve Sosyal Yaşam", 5. ünite "İnsan ve Ekonomik Faaliyetler", 6. ünite "Güç, Yönetim ve Toplum", 7. ünite "Küresel İlişkiler Ağı" olarak adlandırılmıştır. İçindekiler kısmından sonra

“Kitabımızı Tanıyalım” bölümü kullanılmıştır. Ünite kapakları 2 sayfada küçük resimlerle desteklenerek kullanılmıştır. 1. ünite 22, 2. ünite 26, 3. ünite 28, 4. ünite 20, 5. ünite 26, 6. ünite 18, 7. Ünite 19 sayfadır. Ünitelerin sonunda 2 sayfa ünite değerlendirmesi vardır. Tüm üniteler ve ünite değerlendirmeleri bittikten sonra sırasıyla “Kronoloji”, “Sözlük”, “Kaynakça”, “Cevap Anahtarı” bölümleri; “Türkiye Haritası” ve “Türk Dünya Haritası” haritaları koyulmuştur. Kitap toplamda 208 sayfadır. Ders kitabında resimler, tablolar, grafikler, şemalar, gazete haberi görselleri, haritalar, simgeler, karikatürler kullanılmıştır. Ders kitabındaki görseller genel olarak değerlendirildiğinde resimlerle konu bağlantılarının yeterli olduğu, metinler içindeki resim ve görsellerin öğrencilerin yaşına uygun nitelikte olduğu, resimlerin renklerinin net ve canlı olduğu, resimlerde renk kayması ve bozulması olmadığı, yanlış renk kullanımı bulunmadığı, kitapta somut ve anlaşılır, gerçeğe uygun ve yeterli düzeyde görsel kullanıldığı sonuçlarına varılmıştır. 7 ünite toplamda 3 hatalı görsel kullanımıyla karşılaştığı görülmüştür.

Bu çalışmanın sonuçları yapılan başka çalışmaların sonuçlarıyla örtüşüklük göstermektedir. İşler (2003) ders kitaplarında görsel öğelerin kavramaya yardımcı olma ve öğrencileri derse motive etme gibi faydaları olduğunu belirtmekte ancak kullanılan resimlerin niteliğinden dolayı bu işlevlerin tam olarak gerçekleştirilmediğini belirtmektedir. Karababa'ya göre (2005) de Türkiye’de oluşturulmuş ders kitaplarındaki resimler içerikle uyumlu, metni tamamlayıcı ve anlamayı güçlendirici şekilde oluşturulmamıştır. Kaptan ve Kaptan (2004), ders kitaplarındaki farklı tasarım sorunlarının, resimlerin yanlış ve zamansız kullanımının, renk konusunda yapılan yanlış tercihlerin öğrencilerin öğrenme düzeyini olumsuz olarak etkilediğini belirtmektedir.

Eşgi ve Dursun da (2008) ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilimler ders kitaplarının görsel tasarım yönünde yetersizliğini vurgulayarak görsel öğelerin yetersiz ve hatalı olduğunu ve kullanılan öğelerin birbiriyle uyumsuz olduğunu vurgulamışlardır. Bu araştırmada görsel öğelerin daha yetkin olarak kullanılmasının öğretim programlarının güncellenmesiyle birlikte ders kitapları hazırlama çalışmalarındaki süreçlerde yayınevlerinin gelişim göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmadan hareketle ders kitaplarının hem içerik hem de görsel açıdan incelenmesinin yapıldığı çalışmaların düzenli olarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Ders kitaplarında özellikle öğretmen ve öğrencilerin uygulama esnasında karşılaştıkları sorunların kongre ve sempozyumlarda derlenerek düzenlemelerin kitaplara aktarılması önerilmektedir.

Extended Abstract

Sufficiency Level of Visual Use In 5th Grade Social Studies Textbooks

Betül İHSANOĞLU, Yeliz ÇELEN

Introduction

The correct use of visuals in textbooks helps students to perceive learning messages clearly (İşler, 2003). When using visual elements, supporting each other between the text and the visual, not putting irrelevant text or images between the text and the supporting visual, and adjusting the proximity or distance of the text and the visual in the textbook will facilitate the correct perception of the message given to the students (Şahin, 2014). In developed countries, textbooks are prepared by expert teams, and in Turkey, the features that textbooks, which are an effective communication tool between students and teachers, should have are stated in detail in the Journal of Announcements (Aktan and Padem, 2013). However, studies reveal that there are many problems in textbooks in terms of printing, writing or technical dimensions (Ceyhan and Yiğit, 2004; cited in Yapıcı,2004s; Kılıç and Seven, 2002).

One of the textbooks prepared in accordance with certain criteria is Social Studies Textbooks. With the social studies course, it is aimed to raise individuals who are sensitive about the protection of their own cultural and national values, who understand social life and seek democratic solutions to the problems they may encounter, who can be citizens of a democratic society with cultural differences in the global world and who can think for the public benefit (Kılıç and Seven, 2002; MEB, 2005). In the Turkish education system, the social studies course focuses on the people in the developing and changing society and tends to convey the subjects such as citizenship education and the transfer of national and spiritual values (Dönmez, 2003). Social studies course is a multi-faceted course that reminds students that they have some duties as a part of humanity as well as being sensitive citizens, and aims to create a sense of national consciousness and responsibility in them. The book prepared for this course should be developed in accordance with the teaching objectives of the course and should be prepared according to the desired criteria. Therefore, in this study, it was tried to evaluate the suitability of two of these books for the teaching process in terms of visual elements.

In this research, it is aimed to visually examine and evaluate the E Kare Eğitim Yayıncılık 5th Grade Social Studies Textbook and MEB publications 5th Grade Social Studies Textbook, which is used as a textbook in the 5th grades of primary education. In line with the general purpose of the research, the visual elements used in the 5th Grade Social Studies Textbooks were compared. For this purpose, it is requested to encourage studies on enriching social studies and other textbooks in terms of visual elements and making them suitable for course teaching purposes.

Method

This research which was carried out to determine the visual adequacy of the pictures in the 5th grade textbooks of the primary school social studies course, is a descriptive study and was carried out in the scanning model. In order to collect data in the research, the Visual Evaluation Form, which was prepared by the researchers by scanning the literature and used to determine the visual adequacy of the textbooks, was used. After the questions were formed, they were presented to the experts who were actively working in the textbook evaluation studies. In this context, the percentage of agreement was determined for expert opinions. In this way, the percentage of agreement was found to be 0.84. According to Tavşancıl and Aslan (2001) if the percentage of agreement is more than .70, the coding between raters is considered reliable. In the evaluations made, the experts were asked to partially answer the stated principles, in the form of yes and no, in accordance with the triple Likert scale, and the tables were presented in accordance with these evaluations. In addition, the tables were strengthened with the findings of the researchers' document analysis on the relevant units. While analyzing the data, it was ensured that the experts agreed on the forms used to get expert opinions, and the agreed forms were presented in tables.

Results and Discussion

When the visuals in the course book are evaluated in general, the links between the pictures and the subject are sufficient, the pictures and visuals in the text are suitable for the age of the students, the colors of the pictures are clear and vivid, there is no color shift and distortion in the pictures, there is no use of wrong colors, the book is concrete and understandable, realistic and appropriate. It was concluded that sufficient visuals were used. It was observed that a total of 3 incorrect visual usage was encountered in 7 units.

The results of this study are in agreement with the results of other studies. İşler (2003) states that visual elements in textbooks have benefits such as helping students understand and motivating students to the lesson, but states that these functions are not fully realized due to the quality of the pictures used. According to Karababa (2005), the pictures in the textbooks created in Turkey were not created in a way that is compatible with the content, complementary to the text and strengthens comprehension. states that it negatively affects the learning level of students.

Based on this study, it is recommended that the studies in which the textbooks are examined both in terms of content and visuals should be carried out regularly. In the textbooks, it is recommended that the problems encountered by the teachers and students during the implementation should be compiled in congresses and symposiums and the regulations should be transferred to the books.

Kaynaklar

- Aktan, O., & Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1 (2), 44-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aji/issue/1536/18819>
- Ataman, A., Çalık, T., Akyol, H., Özmen, R., Çakmak, M., Koşar, E., & Temur, T. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe 1-8*. Nobel Yayınları.
- Ceyhan, E., & Yiğit, B. (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Anı Yayınları.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme: kuramdan uygulamaya*. Pegem A Yayıncılık.
- Digisi, L. L., & Willett, J. B. (1995). What high school biology teachers say about their textbook use: A descriptive study. *Journal of Research in Science Teaching*, 32(2), 123-142.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal bilgiler programının (1998) değerlendirilmesi ve ders kitapları. *sosyal bilgiler konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*, Gündüz Eğitim Yayıncılık, 31-41.
- Erkılıç T.A., & Can S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 295-307.
- Ertürk, M., & Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 64-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/34591/382005>
- Eşgi, N. (2005). İlköğretim 5. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 165.
- Eşgi, N., & Dursun F. (2008). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım İlkelerine göre değerlendirilmesi. *G.Ü. Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.
- Gülersoy, A.E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends In Arts, Sports & Science Education (ijtase)*, 2(1), 8-26. <https://www.ijtase.net/index.php/ijtase/article/view/313>.
- İşler, A.Ş. (2003) Yazılı ders materyallerinde illüstrasyon kullanımının dayandığı temel ilkeler ve sağladığı katkılar. *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 1-18.
- İlhan E., & Yazar İ. (2021). Temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel ilişkisinin görsel tasarım unsurları bağlamında incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 744-763. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1012327>.
- Karababa, Z.C. (2005). Avrupa'da anadili öğretimi türkçe ve İngilizce anadili ders kitaplarının incelenmesi ve karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 167, 1-19.
- Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi . *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1 (1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss/issue/40047/482785>.
- Kaptan, A.Y., & Kaptan S.G. (2004, 6-9 Temmuz). *Ders kitaplarındaki tasarım sorunları ve öğrencilerin öğrenme düzeyine etkisi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Kılıç, A., & Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi. (6. Basım)*. Pegem A Yayıncılık.
- Mazlum, M., & Mazlum, F.S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi, 4 (1)*, 1-18.
- MEB. (2006). Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*, No: 2434.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*, MEB Yayınları.
- Nalçacı, A. (2012). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2)*, 321-335.
- Pektaş, H. (2001). Ders kitaplarında tipografi ve tasarım sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları, 7*.
- Seguin, R. (1989). The elaboration of school textbooks: Methodological guide. Unesco. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.107.238&rep=rep1&type>.
- Şahin M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(1)*, 31-46. <https://dergipark.org.tr/pub/cusosbil/issue/32277/353146>.
- Tan, Ş. (2005). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Pegem Yayıncılık
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tor, H. (2003). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Education Technology. (JOJET)*, 3(1), 120-130.
- Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgilerde ders kitapları. *özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*, içinde (1. Baskı, s. 191-216), Pegema yayıncılık.
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Nobel Yayınları.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler*. 6. baskı, Alkım Yayınları.
- Wright, D.P. (1980). Teachers' perceptions of their own influence over school policies and decisions. *A Study of Schooling In The United States*, Eric No: ED 214 886.
- Yanpar, T. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Anı Yayıncılık.

Yazar beyanları/Statements of the authors

Etik <ul style="list-style-type: none">✓ 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Görsel Kullanımının Yeterlik Düzeyi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.✓ Bu çalışmada hayvan deneylerine veya insan ile ilgili uygulamalara yer verilmediğinden etik kurul izni alınmamıştır.	Ethic <ul style="list-style-type: none">✓ Scientific, ethical and citation rules were followed during the writing process of the study titled "Sufficiency Level of Visual Use In 5th Grade Social Studies Textbooks", no falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation.✓ Ethics committee approval was not obtained because animal experiments or human-related practices were not included in this study.
Yazar Katkıları <ul style="list-style-type: none">✓ Bu çalışmaya yazarların katkı oranları eşittir.	Contribution of Authors <ul style="list-style-type: none">✓ The contributions of the authors to this study are equivalent.
Çatışma Beyanı <ul style="list-style-type: none">✓ Makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict Statement <ul style="list-style-type: none">✓ There is no financial conflict of interest with any institution, organization, person related to our study and there is no conflict of interest between the authors.